

Z dějin klasických studií

Úvodem

Má-li být v této publikaci řeč o dějinách klasických studií na brněnské filozofické fakultě, zajisté neuškodí, objasníme-li úvodem, co se vlastně pod termínem „klasická studia“ skrývá, a nastíníme-li v hrubých obrysech jejich dějiny před tím, než se začala pěstovat v Brně. Čtenář, jenž by snad takový úvod pokládal za redundantní, nechť laskavě promine a postoupí rovnou k další kapitole.

Klasický znamená doslova prvotřídní. Je-li tak ovšem označen nějaký vědní obor, znamená to, že se objekt jeho zájmu nachází v antice – v období, které naši předkové přinejmenším od dob humanismu, ovšem dost možná i dříve, považovali právě za „prvotřídní“ – klasické. Filologie obecně označuje vědu zabývající se jazykem (z řeckého φιλεῖν – „mít rád, milovat“ a λόγος – „slovo“), klasická filologie se tedy věnuje dvěma hlavním jazykům antiky – staré řečtině a latině – a v širším slova smyslu všemu, co s nimi souvisí.

Podíváme-li se do historie této vědní disciplíny, zjistíme, že na počátku bylo slovo – jak se ostatně na filologii sluší a patří – ovšem to slovo nebylo u Boha, nýbrž u Homéra. Tento bájný slepý stařec nebyl jen prvním řeckým básníkem, ale také impulzem k první filologické práci. Vše začalo v období helénismu (cca 323–30 př. n. l.), kdy se centry vzdělanosti a vědy staly knihovny. Ta nejznámější byla v Alexandrii. Zde tzv. gramatikové shromažďovali a zkoumali rukopisy homérských eposů – *Íliady* a *Odyseie* – komentovali je a opatřovali odborným výkladem. Stejně si počínali i s mnoha dalšími řeckými autory a obdobně s antickými texty zacházejí klasičtí filologové i dnes.

Ze všech antických textů se ale jen nepatrný zlomek zachoval v původních rukopisech. O záchranu literárního dědictví antiky se zasloužili ve středověkých kláštorech mniši, kteří staré rukopisy opisovali a učili se na nich latinsky. Uchovat pohanské písemnictví sice nebylo jejich hlavním záměrem, nicméně se tak stalo.

Mnichy ve skriptoriích, neboli písařských dílnách, později nahradil knihtisk. S jeho příchodem vyvstala zásadní otázka – která z mnoha rukopisných verzí textu by měla být otištěna? V ideálním případě ta, která se nejvíce blíží originálnímu znění textu. A právě toho se snažili dopátrat humanističtí učenci v tiskařských dílnách, kteří tak položili základy moderní klasické filologie a také úzce s ní související disciplíně, kterou nazýváme textová kritika.

Jako věda se však klasická filologie zrodila o mnoho staletí později. Příčinil se o to německý filolog Friedrich August Wolf (1759–1824), který v roce 1795 vydal dílo, v němž zpochybnil Homérovo autorství obou eposů, a tím otevřel tzv. homérskou otázku a zcela novou epochu v dějinách klasické filologie.

Za počátek klasické filologie v Čechách se považuje rok 1873, kdy na Univerzitě Karlově v Praze byla ustavena jako samostatný obor. Prvním profesorem, který zde vyučoval v českém jazyce, byl Jan Kvíčala (1834–1908), brzy jej však svým významem do značné míry zastínil jeden z jeho nejlepších žáků, ale záhy jeho hlavní metodologický odpůrce, Josef Král (1853–1917). Jeho zásluhou zvítězila definitivně v českých překladech řecké a latinské poezie a dramatu přízvučná prozódie nad časoměrnou. K dalšímu úspěšnému rozvoji oboru přispělo založení dvou nových univerzit v Bratislavě a v Brně (obě v roce 1919). Klasická filologie byla mezi prvními obory, které nové univerzity studentům nabízely, a tak začalo klasických filologů v našich končinách povolna přibývat.

A kdo to vlastně klasický filolog je? Začíná vždy jako nadšený amatér, čtenář řeckých tragédií, fanoušek olympského pantheonu, milovník všeho starého a vznešeného. Ať už z donucení, či vlastního přesvědčení se pak dá do boje s latinskými časy a pády, postupně dokonce s řečtinou a jejími přízvuky. Oblíbí si Vergíliu a Homéra v originále a pak už není návratu. Je pohlčen kulturou nesmrtelných řečníků a vojevůdců, básníků a sochařů, politiků a dramatiků. Jeho záměr je prostý – postarat se, aby nesmrtelnými zůstali.

Stejně tak si následující dílko klade za cíl, aby nesmrtelnými zůstali sami klasičtí filologové, kteří se v odhodlání zasvětit svůj život bádání a vědě na brněnské filozofické fakultě pro tento úděl kdysi směle rozhodli.